

V A S S Z É C S E N Y I K É P E S

MÚLTIDÉZŐ

XII. ÉVFOLYAM, 2023. III. SZÁM

A Múltidéző ezúttal a 130 évvel ezelőtt született, a lipárti templomot 1935-ben kifestő Steffek Albin (1893-1967) festőművésznek állít emléket, abból az alkalomból, hogy Mátraverebélyen, nemzeti kegyhelyünkön megjelenő *Szentkút* folyóirat múlt év decemberi száma borítóján közölte Steffek Albin festményét. Steffek Albin Szombathelyen született, élete nagyrészt a megyeszékhelyen élte le, a szombathelyi Szalézi templom altemplomában van eltemetve, de sem Vas vármegyében, sem Szombathelyen nem közölték még egyetlen művét sem címlapon, sem könyvön, sem folyóiratban, sem napilapban. A *Vasszécseny nyolc évszázadtükrében* falutörténeti kiadvány is csak kétszer említi meg a nevét, a lipárti templom leírása során (211) és a *Patrona Hungariae* festményének képaláírásakor (233), holott községünk előző plébánosa, Merkli Ferenc atya szerint, a lipárti templom Szombathely környékén, a jáki templom után a második legszebb templom. Elsősorban az egész templomot beborító Steffek festmények miatt.

1. kép: A Szentkút Ferences közösség folyóiratának 2022. decemberi számának címlapja; 2. kép: Steffek Albin mennyezetképe a Mátraverebélyi kegytemplom szentélyében, Szűz Mária meggyógyítja a néma pásztorfiút; 3. kép: A Mátraverebélyi kegytemplom, Zeller Sebestyén rézmetszete, 1763-77

Steffek Albinnal nem volt kegyes a sors, a Mindenható, a Gondviselés, szülővárosában két nagy munkáját, a Ferences templomot és a Domonkos templomot már életében eltűntették, átfestették, a két műemlék templom legutóbbi felújításakor sem tárták fel azokat.

4. kép: Mária mennybevétel; 5. kép: Szt. László vizet fakaszt; 6. kép: A Mátraverebélyi templom mennyezet seccói, 1934

7-9. kép: A Jászberényi Ferences templom seccói, 1929

A székesegyház bombázásuk utáni újjáépítések során színvázlatot készített az elpusztult Winterhalder freskók újrafestéséhez. Képes lett volna rá, de nem bízták meg vele, ami nem biztos, hogy helyes döntés volt. Steffek Albinak a Szombathelyi Képtárban egyetlen műve sem található, emléktábla nem őrzi egyik lakásának helyét (Szent Márton utca, Batthyány tér) sem. Az első már rég lebontották, de a második épp a Képtár szomszédságában áll. Vasvármegyében, közgyűjteményként a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye őrzi négy művét.

Életében és halála óta politikai kurzusok jöttek-mentek, valahogy egyik sem érezte magáénak Steffek Albin életművét. Igenis életműről kell beszélni, mivel hihetetlen szorgalma és munkabírása révén több mint félszáz templomot festett ki a történelmi Magyarország területén, és ezzel Guinness rekordot ért el, de az ő esetében ez sem számított, sőt ma sem számít. Jobb latorként egész életében vezetelt, templomfestésben kért bűnbocsánatot a Mindenhatótól vétkeiért, kereszteiért.

10-12. kép: A Jánosházi templom seccói, 1931

Kettő ilyenről tudunk. Az I. Világháború utáni több éves hadifogságból hazatérve, fiatal házasként, hirtelen felindulásból, szerelemféléstől egy szilveszteri éjjelen megölte első feleségét, amiért több évre elítélték. (Caravaggio és Benvenuto Cellini is ölt embert, művészetük megítélését azonban ez nem befolyásolja.) Kiszabadulása után festette ki a Jászberényi Ferences templomot (1929), a Jánosházi templomot (1931), a Mátraverebélyi kegytemplomot (1934), az Érsekudvartéri templomot (1934), majd a Lipárti (1935) -, Dozmati (1936) -, Egyházashollósi (1936), Gencsapáti (1937) és Bérbaltavári (1937) templomokat. Ebben az évtizedben hozta létre legszebb műveit, amik a maga nemében kis Sixtus-kápolnák, festett architektúrákba, háromdimenziós ornamentikákba zárt képtükrökben nagyszerűbbnél nagyszerűbb tradicionális kompozíciók, mennyezeteken és falképeken. Minden templom külön egység, ha néhol megismétlődnek is motívumok, jelenetek, Steffek mindig képes önmagához képest is megújulni. Pl. a *Patrona Hungariae* először a Jászberényi ferences templomban jelenik meg, majd megismétlődik Lipárton, ahol immár teljesen kiérlelt önálló kompozícióvá válik.

13-15. kép: A Dozmati templom seccói, 1935

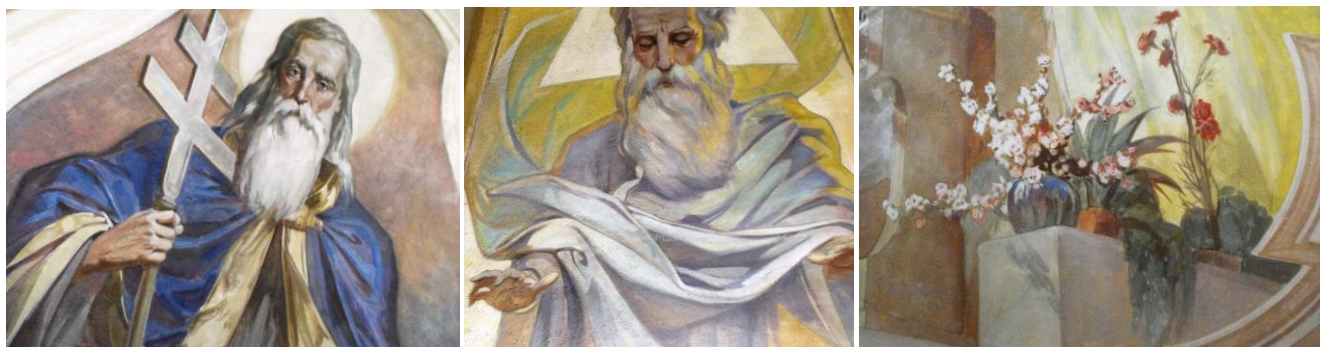
Miután Steffek Albin egy morva templomfestő dinasztiából származott, édesapja, Steffek Miklós (1859-1934) költözött Szombathelyre az 1800-as évek végén), mindent szakmai fogást és rutint tőle szerzett meg, emiatt stílusosan még véletlenül

sem kapcsolódott a hazai Római Iskolás egyházművészethez, ami miatt mellőzöttsége, kirekesztése máig hat. Elköteleződése a neobarokk iránt tudatos döntés volt részéről, ami harmonikusan illeszkedett bele hazai templomépítészettünkbe, különösen a falusi templomok esetében, ahol a barokk hagyta az utolsó nyomot ezeken a templomokon. Steffeknek ezt a vállalt ars poeticáját sajnos még a szentéletű Bálint Sándor sem értette meg, amikor épp a Mátraverebélyi mennyezet festményeit kritizálta. „E misztikus hangulatért még az új freskók mézes-mázás ürességét is elnézzük.” (*Boldogasszony vendégségében*, Veritas Könyvkiadó,1944,12.)

16. kép: Szt. Imre szüzességi fogadalma (részlet) Lipárt; 17. kép: Patrona Hungariae, Lipárt; 18. kép: A lipárti templom szentélyének mennyezet-seccói

Steffek Albin másik keresztje a kommunizmus-hoz való viszonya. Az I. Világháborúban, orosz hadifogságba esett, az utolsó években viszont már a Szentpétervári operába került díszletfestőnek, ahol már erősen ideologikus, propagandisztikus feladatokat is el kellett végeznie. Így a II. Világháború végén, az orosz megszállás idejében, lojalitást mutatott a kiépülő új diktatórikus hatalommal. Szovjet mintájú szocreál képeket is festett (pl. *Szövőgyári munkások*,1951), sőt ő készítette el a vármegyében a legnagyobb méretű propaganda festményt a *Téli palota ostromáról*, ami közel 10 négyzetméteres volt (a nagyméretű felületek nem okoztak gondot számára). Azonban az egyházi megbízásokat is teljesítette tovább, így mind a kommunisták, mind az egyház részéről bizalomvesztés történt irányába. Az amúgy is zárkózott művész ekkor vált teljesen magányossá. (Mindig is kétkező munkásembernek tartotta magát, az elvégzett munkának becsülete volt a szemében.) Így végül a Moziüzemi Vállalatnál kapott munkát, nagyméretű utcai filmplakátokat festett Szombathelyen. Habár a templomfestészet mellett mindig is készített világi témájú táblaképeket, élete utolsó időszakában a kiállításokról is kiszorult. Kortársai közül Radnóti Kovács Árpád értékelte legmagasabbra festészetét, életművét, aki az emberi nagyságot is meglátta benne.

19. kép: Szt. István, Lipárt; 20. kép: Az Atyaisten, Lipárt; 21. kép: Virágcsendélet Szt. Cecília mellett, Lipárt

Visszatérve a lipárti megbízásához, kicsit pergezzük vissza az idő kerekét. Kis József akkori plébános a következőket írta gróf Mikes János megyéspüspöknek: „Steffek Albin elég kedvezményes árajánlata bíztat föl bennünket, hogy kérjük... a lipárti falusi hívek előre vannak templomukkal szemben az áldozatkészségben, és vállalják, hogy a templomfestőnek kosztolást, szállást biztosítanak.”

Megőrizte a szájhagyomány, hogy a templom mennyezetén látható 12 angyal figurában a korabeli lipárti 2-3 éves kislányokat örökítette meg a művész, a *Szent Erzsébet rózsacsodája* jelentében pedig a szécsenyi cigány családot. Steffek Albinnak konkrét ikonográfiai elképzelései voltak a templom kifestésével kapcsolatban, azonban módosított eredeti tervein, és figyelembe vette Kis József plébános kéréseit. Így került a szentély mennyezetére az *Atyaisten*, tőle kétoldalt *Szt. István* és *Szt. László*, közéjük Szűz Mária *Patrona Hungariae*-ként. Steffek a szentély oldalfalaira *Szt. Erzsébet Rózsacsoda legendáját* és *Szt. Imre szüzességi fogadalmát* festette meg egészalakos jelenetekben. A templomhajó boltozatára a *Szt. Családot*, a *Krisztus az Olajfák hegyén* jelenetet, *Nagy Konstantin álmát*, a *Hit, Remény és Szeretet* allegorikus női figuráit, valamint a kórus fölé *Szt. Ceciliát*. A hajó két oldalára a juhászbojtár *Szt. Paszkál Oltáriszentség-jelenését* és *Avilai Szt. Terézt* festette meg. Kis József első

változatban Mária mennybevétele, a Szentháromságot, a Szt. Családot a kis Jézussal és kis Keresztelő Szt. Jánossal jelnetet, valamint az Ószövetségből Ábrahám áldozatát, az Összülők kiűzése és a Káin és Ábel jelenetét, végül az Isten kihirdeti a tíz parancsotot jelenetét kérte tőle.

22. kép: Szt. Család (részlet) Lipárt; 23. kép: A lipárti templom hajójának mennyezet-seccói, Hit-Remény-Szeretet, Nagy Konstantin, Krisztus az Olajfák hegyén,1935; 24. kép: Szt. Cecília a lipárti templom kórusa felett

Steffek Albin a lipárti templom kifestésével két hónap alatt (július, augusztus) készült el. Utána Mikes János püspök újjászenteselte a templomot, a 12 felszentelési keresztet ezután festette a falpillérekre. (A Vasvári káptalan volt a kegyura félezer éven át a templomnak.) Ez már ősszel volt, amikor is Steffek szemtanúja volt a szüreti felvonulásnak, így egy nagyméretű olajképben örökítette meg a szüreti felvonulókat. (A festményt megvásárlásra felajánlották a művész örökösei a falunak, de az nem tartott rá igényt, így nem sokkal később Ausztriába került.)

25. kép: Avilai Szt. Teréz, Lipárt; 26. kép: A lipárti Keresztelő Szt. János templom seccói,1935; 27. kép: Szt. Erzsébet rózsacsodája, Lipárt

Steffek Albinnak életében egy kiállítása sem volt, halála után, 1993-ban egy emlékkiállítást rendeztek műveiből a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban (Rasperger József volt a rendezője). A kiállításról a Múltidéző szerkesztője „A festészet napszámosa” címmel a Vasszécsenyi Üzenet 93/8-as számában így írt: „Az idősebbek még emlékeznek rá, hogyan állványozta fel az akkor felújított templomot, milyen magányban, ugyanakkor milyen szorgalommal dolgozott. Hisz azon a nyáron is, mint ahogy szinte minden évben, két templomot kifestett. Szekéren hozta állványzatgerendáit, festőfeleszereléseit, és családját. Utóbbi mindig egy-egy családhoz szállásolta el, és mindenütt beosztották, hogy napról-napra ki kosztolja a művészt. Mindez békebelinek, idillinek tűnik, pedig nem is volt olyan régen, bő fél évszázada... Sohasem élt jó körülmények között, 'spártai elveihez' mindvégig ragaszkodott. (Mely szerint, ha egy napszamos napkeltétől napnyugtáig dolgozik pár pengőért, forintért vagy fillérért a kimerülésig, akkor neki, akinek örömet szerez a munka, a festés, ennél igazán nem jár több.) Steffek Albin mostani kiállítása reveláció volt, még az idősebb pályatársaknak is szenzáci-

28. kép: A Mosonszentjános templom seccói; 29. kép: A Gencsapáti templom seccói; 30. kép: Az Utolsó vacsora a Gencsapáti templom szentélyének mennyezetén,1937

öt jelentett. Talán élete és munkássága még egyszer nem merül ennyire feledésbe, talán itt is jobban emlékeznek rá, hiszen a kiállításon volt egy festménye, a lipárti szüreti felvonulásról. Tehát ő jobban emlékezett ránk, mint mi őrá.”

31. kép: A Steffek család; 32. kép: Az ifjú Steffek Albin; 33. kép: Steffek Miklós önarcképe; 34. kép: Steffek Miklós - Jézus a gyermekek között

Túl optimista volt az írás, mert az emlékkiállítás után ugyanúgy elfeledték, minte előtte. Csak egy év van közte és Derkovits Gyula közt, mindketten apjuk szakmáját vitték tovább, akik kézműves mesteremberek voltak, Derkovits csak fiatal éveit töltötte Szombathelyen, Steffek Albin szinte az egészet, mégis az egyiket ismeri mindenki a városban, az országban, sőt külföldön is, míg a másodikat már életében elfelejtették.

35. kép: Steffek Albin - Önarckép,1926; 36. kép: Steffek Albin - Istvánka; 37. kép: Steffek Albin - Murai Mariska; 38. kép: Steffek Albin - Falurészlet

A művészettörténetben a kanonizáció, tehát mi kerül közkinccsé, közösségi értéké, is mit hagyunk elfelejteni, sajnos nem objektív mércék szerint történik, sőt bizonyos tekintetben politikai ideológia-függő. Steffek Albin esetében ez szinte teljes kitörést, megsemmisítést jelentett. Életművének szinte nincs irodalma, legtöbbet talán épp a Múltidéző foglalkozott vele a lipárti templom kapcsán, a kérdéses írásokat itt lehet visszakeresni: <http://vasszecsényimultidezo.hu/>

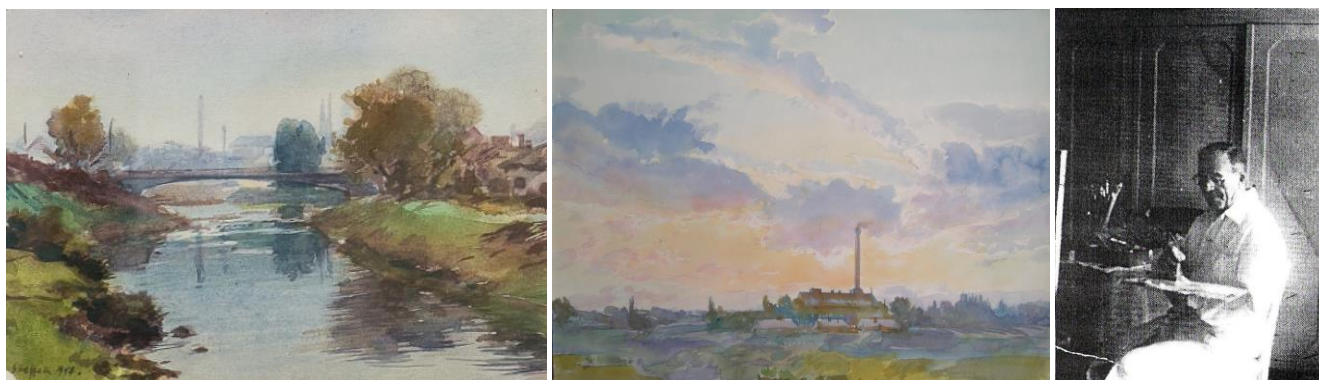
39. kép: Steffek Albin - Önarckép,1935; 40. kép: Steffek Albin - A Bauer-Radnai ház Szombathelyen; 41. kép: Szombathelyi részlet,1957

A Múltidéző szerkesztője írta Diós István megkeresésére a *Magyar Katolikus Lexikon*ba Steffek Albin szócikkét: „Steffek Albin (Szombathely, 1883. febr. 1. – Szombathely, 1967. máj. 3.): festő. – Apja, S. Miklós, morva vándorfestőként jött Mo-ra. Nála tanulta meg a művészet alapfogásait. Már az I. vh. előtt segített apjának a muraszombati tp. kifestésében. Később is elsősorban önképzéssel fejlesztette tudását. Az I. vh-ban orosz hadifogságba került, szocialista lett (később kiábrándult). A moszkvai Operaházban festetett díszleteket. 1922: jött haza a fogságból. Felesége meggyilkolásáért életfogytiglani börtönrre ítélték. Szabadulása után fogadalomból festette ki Mátraverebély-Szentkút tp-át. Rengeteg dolg., főleg seccókat (41 tp-ban); könnyed, illuzionisztikus hatásokra törekedett. M: Tp-ok: 1922: Muraszombat (édesapjával), Csabrendek, 1923: Borsosnádasd, 1924: Nemescsó, 1925: Gógánfa, 1927: Jászberény, 1930: Szarvaskend, 1933: Velem (Szt Vid), 1934: Érsekvadkert, Mátraverebély-Szentkút, 1935: Dozmat, Perenye 1936: Lipárt, Döröske, 1937: Egyházashollós, Bérbaltavár, 1938: Kőszegpaty, 1939: Gencsapáti, 1940: Nádasd, 1941: Szemenye, 1942: Vát, 1943: Szombathely (ferences tp.), 1944: Szombathely (domonkos tp.), 1948: Horvátnádalja, 1949: Söpte, 1950: Vasszilvagy, 1951: Győrvár, 1953: Magyarszecsőd, 1954: Andrásfa, 1955: Zalaszentiván, 1956: Kálócfa, Hagyárosbörönd, 1958: Zalaháshágy, 1959: Vasalja, 1960: Öskü, 1961: Vassurány, 1962: Táplánfa, 1964: Ozmánbük, Szentléránt.” (XII. kötet, 2007, 338.) A szócikk néhány tévedést tartalmaz, kisebb kiegészítésekkel lényegében ezt vette át a *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon*, aminek szócikkét Hargitai József írta:

42. kép: Steffek Albin másolat Benczúr Gyula Szt. István Bazilikában lévő oltárképéről; 43. kép: Steffek Albin - Csorda; 44. kép: Steffek Albin - Velem

„Kezdetben néhány kisebb templom kifestését vállalta, majd mind nagyobb munkákba kezdett. Első ilyen a jászberényi ferences templom freskóinak elkészítése és díszítő festészete. (1928-30) Egyedül és gyorsan dolgozott. Az ország különböző tájairól kapott megrendeléseket; több templombelsőt festett meg élete során. Mivel a templomokban csak nyáron dolgozhatott, a fennmaradt időben festett stáció-táblaképeket, egyházi zászlóterveket, portrékat, tájképeket, csendéleteket. A képző-és iparművészet számos ágában értékes műveket alkotott.” (Enciklopédia Kiadó, 2001, 416.)

45. kép: Steffek Albin - Perint part, 1948; 46. kép: Steffek Albin - Téglagyár, 1962; 47. kép: Steffek Albin szombathelyi műtermében

Templomi munkái mára mind restaurálásra szorulnak, eredeti állapotukban már csak nagyon kevés helyen található meg. Olajjal festett táblaképei jobban kiállták az időt, akvarelljei, amennyiben megfelelően voltak őrizve, mintha csak most készültek volna, olyan frissességűek. Művei, már utaltunk rá, alig kerültek közgyűjteményekbe, néhány magánygyűjtemény féltett kincsei közé tartoznak, mint pl. a Nagykörösi Révay Gyűjtemény. Steffek Albin dédunokája, Horváth Balázs pedig ma a legnagyobb gyűjtője, aki minden újabb felmerülő művét visszavásárolja.

Merkli Ferenc atya könyvet szeretett volna megjelentetni Steffek Albin életművéről, ő azonban most Rómába költözött, de reméljük terve (ami megegyezik a művész dédunokájának szándékával), egyszer talán, nem is a bizonytalana jövőben, megvalósul. Mostani számunkkal ezt szeretnénk volna előmozdítani.